

Máriás József

Száz tárca Balla Lászlótól

Az Ungváron élő író, újságíró neve jól ismert a kárpátaljai irodalmi közéletet figyelemmel kísérők számára, hiszen 1965-87 között több mint két évtizeden át vezette főszerkesztőként a *Kárpáti Igaz Szó* c. napilapot. Balla László most száz tárcát gyűjtött össze és tett közzé legújabb kötetében. Több évtizedes újságírói pályafutásának kedvenc kifejezési formái voltak e színes, a korhangulat és személyes érzések kifejezésére szolgáló történetek, gondolatszilánkok. Ihlető forrásai közt ott található a gyermekkor tündérvilága, a család élető melege, a jelen eseményeire való reakciók belső készítése, az idős kor gyötrelmeinek sztoikus elfogadása. Természetesen mindegyik mögött ott van rejtetten, áttételesen vagy közvetlen megjelenítésben a megélt történelmi háttér, amely a kárpátaljai magyarság sorsát alakította – a kisebbségbe jutott nemzetörzsek közül a legmostohább módon. Manapság, amikor ez a műfaj szinte teljesen kikopott az információra, főleg pedig szenzációra éhes napisajtó hasábjairól, felüdülésként hat a magyar újságírásban oly nagy jelentőséggel bíró, klasszikus íróink által előszeretettel művelt publicisztikai miniatűrök olvasása. Bennük és általuk egy számunkra sok tekintetben értelmetlen, abszurd világ kerül életközébe. Azon túl pedig egy olyan személyiség, aki a *Szegény ember vízzel főz* című könyvében (2002) számot vet négy évtizedes újságírói múltjával, örömeivel és gondjaival. Nem hallgatva el azt sem, hogy annak voltak árnyoldalai is: „*teljes egészében vállalom mindazt, amit az újság szolgáltatában csele-*

kedtem; azt is, ami utólag hibának minősül, de aminek a meglépe az akkori súlyos politikai helyzetben, a ránk nehezedő sokszoros nyomás alatt – kényszer volt. (...) Hogy betölthessük magyar szellemi műhely szerepünket (és kívülünk más nem volt akkor Kárpátalján), ezért a hatalomnak meszesemenő engedményeket kellett tennünk. (...) ha lapszerkesztői munkám közben néha túlléptem bizonyos tűréshatárokon, eközben elkövetett hibáim éppen küldetés-tudatomból sarjadtak. A lap megteremtését, életben tartását, föllendítését, szellemi műhely jellegének kifejlesztését annyira predestinált feladatomnak tekintettem, hogy gyakran úgy éreztem: ennek mindent alá kell és alá szabad vetnem.”

Ennek az őszinte vallomásnak az ismeretében olvasva és mérlegelve a könyvből elének táruló politikai, társadalmi és személyes háttér, keret, a kép rendkívül összetett, bonyolult és változatos. Számvetés mindazzal, ami velük, vele és körülötte történt. Az írások és szerzőjük javára írhatjuk, hogy nem kíván másnak mutatkozni, mint amilyen az ifjúság hevületében, a férfikor társadalmilag megszabott életpályáján mutatkozott. „Cintányéros” volt egy zenekarban, kinek egyszerre kellett igazodnia a karmesterhez, s adni magából a legjobbat, ami művészi képességeiből fakadt, amit szerepe, a zenekarban elfoglalt helye kínált. S amiként hőse azonosult hangszerével, Balla Lászlóra vonatkoztatva is mondhatjuk: az írás ő maga; ő maga pedig az írás. Ő sem térhetett el a kötelező partitúrától, de amint arra kis rés nyílt a tiltások me-

rev, kemény falán, kitekint, túllát a zordon falakon. Szép példája ennek a sárgaszilvába oltott barackvessző parabolája. Válaszút elé kerül: pusztulni engedje a rügyeket, vagy „*megadva magát az alanynak – sőt annak részévé válva – kibontsa őket, felnevelje az új törzsön, a régi anya fiait, unokáit, dédunokáit, boldoguláshoz vezesse őket, teljesítve a sejtjeibe írt ősi parancsot: gyümölcsöt hozni?*” A Hűség szavára hallgat, fává terebélyesedik, évről évre bő termést hoz. A képben maga a szerző „szólal” meg, aki az utóbbi utat választja, számolva annak következményeivel is: „*Igen. Talán vállalni kell mindent. Vállalni azt is, hogy csélcsapnak, következtelennek gondolják, olyannak, aki nem ad magára, aki megadja magát a sorsának. Mert sok parancs közt, amely utunkat megszabja, van egy legfőbb parancs: az Élet.*” Azt mondhatnánk, könnyű ez az utólagos maga mentés, ám a tárcá alatt az 1980-as évszám olvasható.

A nyolcvanas évek végén kibontakozó glasznosztij előtt keletkezett írásokban is ott rejlik a társadalomkritika csírája, a realitások visszasságainak rejtett bírálata. Elégtétellel nyugtázza például a hóemberré alacsonyodott, a kert sarkába került nagyvezér szobra sorsát. (Az írás keltezése: 1970!) Maga is vágyott a Kosztolányi által megverselt mézes kenyérre, utalva az irodalomtanításban uralkodó sematizmusra, tiltótáblákra (1974). Az idő vaspályáin, kupéba zártan is szeretne hegy tetején álló, viharokkal dacoló fenyő, jókedvű, „a szabad természet gyönyöreit élvező, fára mászó” ember lenni. De a vonat kérlelhetetlenül rohog, a pillanat varázsa pedig elmúlik (1973). A remény azonban nem halhat el. Ezt példázza a lombkoronájától megfosztott bükkfa életakarata is. A tisztás közepén pompázó, büszke tartású, villámtól elrútított, megrokkant, megcsúfolt növény újra kihajtott, amelynek csonkjait az idő múltával sok kis hajtás lepte el (1977). Megvetéssel szól a ranglétrán felemelkedett tisztviselő torzult jelleméről (1978). Az e korszakban

keletkezett, e kötetben közölt írások témájának zömét az ifjúság, a családi élet ihletik. A hajdani búzamezők, az unokát megörvendezettető kacszás sikerélménye, a labdázás, amelyben ott rejlik az „örök emberi törekvés: kergetni, utolérni, elérni valamit” szándéka. A játék szimbolikus értelmet nyer, vágyaink, álmaink megtestesítője: „*Egész életünkben így futunk valamennyien a labda után, és ritka az a pillanat, amikor végre a mienk...*” (1982).

A nyugdíjazást (1987) követő esztendő a felmérés, a számvetés napjait, éveit hozták el Balla László számára. A *végtelenben találkoznak* címmel megjelent hat kötetnyi önéletírás is jobban megérthető, ha melléjük társítjuk az ekkor keletkezett tárcákat, amelyek közül jó néhányat a nyíregyházi Kelet-Magyarország közölt. A harmadik életkor szimbolikus magasából nyílik rálátás a letűnt világra, a megélt eseményekre, a sors- és jellempróbáló időkre. Domináns bennük a nosztalgia, az oly sokszor előbukkanó „vajon miért?” kérdés minduntalan előtérbe nyomulása, az a szomorú, immár jóvátehetetlen felismerés is, miszerint „*nem kellett volna oly sok ifjúkori ideálmotól eltántorodnom*”. Az ungvári Munkácsy Mihály utcai ház erkélyéről a város forgatagában elmélyülő hajdan volt kislány gondolván rezignáltan állapítja meg: „*milyen másképp lett volna, ha az a kisfiú, férfitá cseperedvén, majd megöregedvén, egyszer-egyszer nem azon az úton indul el, amely – mint később kitudt – nem vezet jóra.*” Pedig benne is ott munkált az ifjúság önmegvalósításra készítő hajlama. Ő is a maga útját kívánta járni, aki a tanulmányát bíráló professzornak odaveti: „*Rendben van, hogy Lenin így gondolja, de nekem más a véleményem.*” Lehetett volna más úton haladni? Költői kérdésként sem vetődhetett fel! Vinnie, cipelnie kellett a batyut, sorsát, mint a háború miatt bezárt kassai gimnáziumból haza utazó hajdani kisdiaáknak. Az ifjúság emlékkútjából fölmerülő képhez hozzátoldódik az akkor hetvenkettedik évében járó író ta-

pasztalása. „Hányszor előfordult később is, hogy a józan észre nem hallgatva, irdatlan batyukat kanyarítottam a vállamra, fölvaltam erőmön fölül feladatok megoldását, azután fájón tapasztaltam, hogy kilyukadt a járdán vonszolt lepedő, és vissza kell fordulni.” De egyáltalán lehetséges-e visszafordulni? A letűnt idő megismételhetetlen. Az író egyetlen dolgot tehet: őszintén szembe nézni a múlttal, bevallani tévedését, vállalni gyengeségeit, szavaival figyelmeztetni, inteni, lélettapasztalatokat összegezni. E tárcákban alig van nyoma a moralizálás kísértésének, szándékának. Prózaí miniatűrjeit motívumként, részletező elemekként szánja egy képzeletbeli freskóhoz – nem hiába készült képzőművésznek –, amely az utána jövők gondolataiban, megrajzolandó társadalomképként áll előttünk. Belülről

ábrázolja azt, amit mi kívülről ítélünk meg. Épp ezért kell visszafognunk magunkat. Balla Lászlót sorsa Kárpátaljához kötötte. Tárcaiból az élet napos és árnyékos oldalai villannak fel. Kevés öröm, annál több gond, a külső erők hatalmi súlya, kényszere alatt görnyedő élet. Írásai sorsa, akár a vadgesztenyéé: van, amelyik terméketlen aszfaltra esik, kiszárad, eltápassza egy jármű, semmivé lesz; van, amelyik termő talajba hull s maga is életet teremt, később fává terebélyesedik. E tárcák legjava is így kísér el bennünket a könyv olvasása után, érzéketlensé tesz egy világot, amely mintha nem is száz kilométerre, hanem egy fényévre lenne tőlünk. A vasfüggönyt még nem tűntette el teljességgel az idő. E könyv segít abban, hogy mögé pillantsunk, megértsük azt, ami oly sok tekintetben érthetetlen volt s maradt számunkra.

(Balla László: *Árva aranyesők. Száz tárca, Kárpáti Kiadó, Ungvár, 2004*)

■ ■ ■ Sárospataki öregdiák kapcsolatok ■ ■ ■

■ **Pataki Diákok Szövetsége (PADISZ)**

Az 1928-ban alapított szervezet a pataki diákmozgalom koordinációs szerve.
Székhely: 3950 Sárospatak, Kazinczy út 40., Pf. 186.
www.padisz.hu; www.patakidiak.hu

■ **Sárospataki Református Kollégium Alapítvány**

Székhely: 3950 Sárospatak, Rákóczi út 1.
Levelezési cím: 1255 Budapest, Pf.: 72
Adószám: 19070520-1-05
Forint számlaszám: MKB 10300002-20397630-00003285
E-mail: srk_alapitvany@yahoo.co.uk; honlap: www.srka.hu

■ **Öregdiák Vendégház**

3950 Sárospatak, Kazinczy út 40.
Sárospatak történelmi belvárosában, az Iskolakert szomszédságában, felszerelt konyhával, kerti pavilonnal; osztálytalálkozó és nagyobb létszámú baráti összejövetelekhez is ajánljuk.
Információ, szállásfoglalás: Erdős Tamás, 06-20/324-0432
www.patakidiak.hu/bertalan; www.sarospatok.net/szallas
E-mail: oregdiakvh@pr.hu